

לקוטי תורה המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה ויאמר ה' אלהים הן האדם היה וגו'
ביאור ענין חטא עץ הדעת

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וצינונים

פרשת בראשית

שנה ד | גליון קס"ד

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב

עורך ראשי

הרב משה גורארי' - הרב חיים זקס
הרב משה לינק - הרב משה מרינובסקי
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגיליונות באימייל או להקדיש הגיליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב 718-650-6295 (+1)
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

The Ma'amaram of LIKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

פתח דבר

בעזה"י

בשבח והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר "ד"ה ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו" בסדרת "לקוטי תורה המבואר", שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקלה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו "ביאורי מושגים" - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמר.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים ע"י צוות משפיעים שיחי', עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברקאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא" (ישעיה נא, ד), במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

המאמרים של לקוטי תורה ותו"א שייכים להוצאת קה"ת ונדפס ברשותם, תשוח"ח להם.

כ"ד תשרי - ה'תשע"ו

בברכת שבתא טבא

לוי געלב

מכון לעבדך באמת

**ד"ה ויאמר ה'
אלהים הן האדם
היה כאחד וגו'**

ביאור ענין חטא עץ הדעת

תוכן המאמר

פרק א

דקדוקים בפרשת אכילת האדם מעין הדעת.....ז

פרק ב

ידיעת טוב ורע למעלה ואצל האדם.....ח

פרק ג

"ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעין החיים".....יד

פרק ד

בירורי הניצוצות לפני חטא עין הדעת.....כ

פרק ה

ערמת הנחש.....כד

ב"ה. תו"א פרשת בראשית, ד"ה ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו [ה, ג - ו, א]

פרשה בראשית

וַיֹּאמֶר הוֹי אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרַע וְעַתָּה פָּן הִגַּשְׁלָח יָדוֹ וְכו'. יֵשׁ לְהַבִּין, א, מִהוּ שְׁעַל יְדֵי עֵץ הָרַעַת נִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּאַלְקִים יוֹדְעֵי טוֹב וְרַע. וְגַם מִה שְׁאָמַר ה' אֱלֹקִים וְעַתָּה פָּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלִקַּח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם, וְמִה אֵיכַפֶּת לוֹ בֹּזֵה, הָרִי מִה שְׂצוּה אֹתוֹ שְׁלֹא לֵאכּוֹל הוּא גַם כֵּן כְּדִי שְׁלֹא יָמוּת. וְעוֹד וְהוּא הָעִיקָר, מֵאִין יָדַע

פרק א

דקדוקים בפרשת אכילת האדם מעץ הדעת

היה שיצונו לאכול מעץ הדעת כדי שיפקחו עיניו ויהיה כאלקים, שהרי חפץ חסד הוא" (תו"ח).

[ב'] וגם מה שאמר ה' אלקים "וְעַתָּה פָּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלִקַּח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם", וְמִה אֵיכַפֶּת לוֹ בֹּזֵה, הָרִי מִה שְׂצוּה אֹתוֹ שְׁלֹא לֵאכּוֹל הוּא גַם כֵּן כְּדִי שְׁלֹא יָמוּת.

כאשר ציוה ה' את האדם שלא לאכול מעץ הדעת אמר לו "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", והיינו שזהו טעם על איסור האכילה, כדי שהאדם לא ימות (לבד מהטעם הנוסף, שאמר הנחש, שעל ידי האכילה יהיה האדם יודע טוב ורע).

ואם כן צריך ביאור, מדוע לאחר שאכל מעץ הדעת גרשו ה' מגן עדן בכדי שלא יאכל מעץ החיים ויחיה לעולם, הרי צון ה' הוא שהאדם לא ימות.

ועל כרחך צריך לומר, שכאשר האדם אינו יודע טוב ורע (כמו שהיה לפני אכילת עץ הדעת) אזי כדאי הוא שיחיה לעולם, ולכן הוזהר אז

"וַיֹּאמֶר¹ הוֹי אֱלֹהִים, הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרַע, וְעַתָּה פָּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְכו' [וְלִקַּח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם]"².

"הנה הדקדוקים בסיפור מעשה זה רבו מאד" (תו"ח), ומפרט רבינו כמה פרטים שאינם מובנים בפרשה זו על פי דרך הפשט.

יש להבין:

א' - מִהוּ שְׁעַל יְדֵי עֵץ הָרַעַת נִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּאַלְקִים יוֹדְעֵי טוֹב וְרַע.

בפסוקים מבואר שלפני שאכלו האדם ואשתו מעץ הדעת לא ידעו טוב ורע, ועל ידי אכילתם התחדשה בהם ידיעה זו. ויש להבין מדוע ידיעה זו היא ענין בלתי רצוי שלכן נאסרה עליהם האכילה, "למה לא ירצה ה' בזה, ואדרבה מהראוי

1. המאמר נאמר בשבת בראשית תקע"ב.

ביאורנו מיוסד על מאמר כ"ק אדמו"ר האמצעי ד"ה והנחש היה ערום הנדפס בתורת חיים בראשית ל, א ואילך

(להלן: תו"ח).

וראה עוד באוה"ת בראשית חלק ו תתרנז, א.

2. בראשית ג, כב.

הנחש מזה אשר ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם, שלפי האמת כן הוא. ואם אדם ששמע הציווי מהקב"ה לא הכיר בזה, רק כפשוטו שאמר לו ה' אלהים כי ביום אכלך ממנו מות תמות, והנחש לא נזכר כלל ששמע הציווי הזה, וגם אם שמע כשנצטווה אדם, מאין היה בו בינה יתירה להבין דבר מתוך דבר יותר מהאדם עצמו, אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם. וכל זה פלאי.

הנה, תחלה יתבאר מה שכתוב האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, שהוא מאמר ה' להמלאכים, ומשמע שלמעלה יודעים את הטוב ואת הרע גם שניהם. אבל מכל מקום אינן מעורבים זה בזה, כי גלוי וידוע שזה

"וזה דבר פלא ביותר, מאין היה יודע הנחש דבר זה, ומן האדם ואשתו נעלם דבר זה. . ולפי הפשט הרי הנחש כיון אל הטעם האמיתי" (תו"ח). וכי הנחש היה יותר חכם מן האדם, שדוקא הוא הבין מדעתו את טעם הציווי, מה שלא גילה הקב"ה.

פרק ב

ידיעת טוב ורע למעלה ואצל האדם

[בפרק זה יבאר רבינו את החילוק שיש בין ידיעת הטוב והרע כפי שיודעים למעלה (ידיעת המלאכים), ובין ידיעת האדם טוב ורע שנתחדשה על ידי חטא עץ הדעת, שידיעה זו היא בלתי רצויה.

ועל פי הקדמה זו יבאר בסיום הפרק מדוע לא רצה ה' שידע האדם טוב ורע⁵]:

הנה, תחלה יתבאר מה שכתוב "הָאָדָם הָיָה כָּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע", שהוא מאמר ה' להמלאכים, ומשמע שלמעלה יודעים את הטוב ואת הרע גם שניהם.

שלא לאכול מעץ הדעת בכדי שלא ימות. אבל כאשר האדם יודע טוב ורע, אזי אין כדאי שיחיה לעולם, ולכן לאחר אכילת עץ הדעת מאחר שהיה חשש שיאכל האדם מעץ החיים ויחיה לעולם - גרשו ה' מגן עדן. והדבר צריך ביאור.

[ג'] ועוד, והוא העיקר - מֵאֵין יָדַע הַנַּחֲשׁ מִזֶּה אֲשֶׁר "בְּיוֹם אָכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם"³, שלפי האמת כן הוא.

ואם אדם ששמע הציווי מהקב"ה לא הכיר בזה, רק כפשוטו שאמר לו ה' אלהים⁴ "בְּיוֹם אָכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת", והנחש לא נזכר כלל ששמע הציווי הזה, וגם אם שמע כשנצטווה אדם, מאין היה בו בינה יתירה להבין דבר מתוך דבר יותר מהאדם עצמו, אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם. וכל זה פלאי.

בציוי הקב"ה לאדם אמר לו שטעם איסור האכילה מעץ הדעת הוא מפני שעל ידי אכילת עץ הדעת האדם ימות, ואילו מה שעל ידי האכילה מן העץ יהיה האדם יודע טוב ורע - לא נזכר כלל בציוי, ולכן האדם לא ידע מכך. והנחש הוא שחידש לו דברים אלו.

לעולם) יתבאר בפרק ג, והענין הג' (איך ידע הנחש מזה) יתבאר בפרק ה.

3. בראשית ג, ה.

4. בראשית ב, יז.

5. הענין הב' (מדוע לא רצה ה' שאחר החטא יחיה

טוב וזה רע, ומובדל הרע מן הטוב, אף על פי שידוע שם הטוב ורע. מה שאין כן בחינת עץ הדעת טוב ורע, היינו בחינת תערוכת הטוב עם רע, שהרע יונק מהטוב והטוב מהרע והיו לאחדים. וצריך להבין דהרי פירוש עץ הדעת טוב ורע היינו לשון ידיעה, ואם כן למה נעשה תערוכת טוב ורע מחמת הדעת בטוב ורע, הלא למעלה גם כן ידוע הטוב ורע. אך ההפרש בזה הוא ענין ההפרש בין מקיף לפנימי, כי בחינת ידיעת הטוב ורע שלמעלה, היא בבחינת מקיף בלבד, ולכן יכול להיות הבדלה בין טוב לרע, שידע את הרע ולא יחליפנו ולא ימירנו בטוב ח"ו. כענין שממית בידים תתפש והיא

לאחר חטא עץ הדעת נאמר "ויאמר ה' אלקים, הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", היינו שלאחר שאכל האדם מן העץ אזי הוא יודע טוב ורע כשם שידועים המלאכים.

[אך ידיעה זו של המלאכים שהם יודעים את הרע אין בה כל פגם ח"ו, וכפי שיבאר להלן:]

אבל מכל מקום אינן מעורבים זה בזה, כי גלוי וידוע שזה טוב וזה רע, ומובדל הרע מן הטוב, אף על פי שידוע שם הטוב ורע.

וצריך להבין: דהרי פירוש 'עץ הדעת טוב ורע' היינו לשון ידיעה, ואם כן למה נעשה תערוכת טוב ורע מחמת הדעת בטוב ורע, הלא למעלה גם כן ידוע הטוב ורע.

אך הא גופא צריך להבין: מדוע על ידי ידיעה בעלמא שהאדם יודע מן הטוב והרע - שעל זה מורה שמו של העץ "עץ הדעת טוב ורע" - נעשה עירוב בין הטוב לרע. כיצד ידיעה בעלמא ממצאות הטוב והרע תפעל עירוב ביניהם. והרי ידיעת המלאכים אכן אינה פועלת עירוב כזה בין הטוב לרע, ומדוע ידיעת האדם פועלת עירוב זה.

אך ההפרש בזה הוא ענין ההפרש בין 'מקיף' ל'פנימי'.

כי בחינת ידיעת הטוב ורע שלמעלה - היא בבחינת מקיף בלבד, ולכן יכול להיות הבדלה בין טוב לרע, שידע את הרע ולא יחליפנו ולא ימירנו בטוב ח"ו.

הידיעה שלמעלה ממצאות הרע היא בבחינת 'מקיף', "ולא שמתלבשת המחשבה במהות אותו הדבר להיות מתפעל מידיעה זאת" (ת"ח). והוא כמשל מי שידוע אודות קיומו של דבר מסויים אבל דעתו אינה 'מלוכשת' בו בפנימיות. כלומר: הוא אינו 'יורד' אל הדבר הידוע, וממילא אינו חש אותו ומתרגש ממנו; הוא נשאר מובדל

מה שאין כן בחינת 'עץ הדעת טוב ורע' היינו בחינת תערוכת הטוב עם רע, שהרע יונק מהטוב והטוב מהרע והיו לאחדים.

למלאכים ידוע ממצאות הטוב והרע, והיינו שידוע שדבר זה הוא טוב ודבר זה הוא רע. והידיעה בענייני הטוב והרע אינה יוצרת איזו תערוכת בין הטוב והרע, אלא כל אחד מהם עומד בפני עצמו.

מה שאין כן על ידי ידיעת האדם בענייני הטוב והרע - נוצרת תערוכת בין הטוב והרע. ולכן ידיעה זו היא מושללת מאד, שאזי מתערב רע בהטוב ושוב אינו טוב גמור, "כמו תערוכת סגים בכסף, שהתערוכת עושה לנקי שיהיה גם הוא בערך הסיג . . כי מעורב הכל" (ת"ח).

בהיכלי מלך, שאף על פי שהיא בהיכלי מלך, אבל יודע הוא ומכירה ששםמית היא, ויש הבדלה בין טוב לרע. כמאמר המבדיל בין קודש לחול, והיינו מצד שיודע טוב ורע בבחינת מקיף עליהם, ולכן אינם מתערבים יחד. וכענין בחינת לבונה זכה שביא סממני הקטורת, שהעשרה סממנים הם ' נצוצי קדושה המובלעים בקליפות, והיא לבונה, היא בחינת מקיף עליהם, ואינה מתלבשת בפנימיותם. (ולבונה היא גם כן חיות להם, אבל לפי שהחיות הזוה שהיא מחיה אותם הוא רק על ידי שהיא בבחינת מקיף בלבד עליהם, על כן אינה מתערבת עמם כלל, וכולה טוב). והנה, המקיף הוא גם דוחה את החיצונים,

והתערבותם היא רק כאשר הם יוע בידיעה פנימית כידיעת האדם, שאזי הטוב והרע שאותם יודע האדם נכנסים בו בפנימיות, שאזי כאשר הן הטוב והן הרע נרגשים בפנימיות באותם כלי השגה והרגשה של האדם המשיג אזי הם מתערבים יחד.

ובענין בחינת 'לבונה זכה' שבי"א סממני הקטורת, שהעשרה סממנים הם ' נצוצי קדושה המובלעים בקליפות, והי"א היא 'לבונה', היא בחינת 'מקיף' עליהם, ואינה מתלבשת בפנימיותם.

(ו'לבונה' היא גם כן חיות להם, אבל לפי שהחיות הזוה שהיא מחיה אותם הוא רק על ידי שהיא בבחינת 'מקיף' בלבד עליהם, על כן אינה מתערבת עמם כלל, וכולה טוב).

ידוע שבקדושה הספירות הקדושות הם במספר עשר דוקא, וזה לעומת זה עשה אלקים הנה עד"ז בקליפה יש ג"כ עשר כוחות טמאים, הנקראים 'עשר כתרין דמסאבותא'. וכך גם החיות האלקית המובלעת בקליפה - הן ' ניצוצין.

אך אמנם, לא כל החיות האלקית המחיה את הקליפות מתלבשת בהם בפנימיות ומתאחדת

ומרומם מהדבר, ו'מקיף' עליו מלמעלה, וממילא הוא עומד במציאותו העצמית, ואינו משתנה ומתפעל על ידי ידיעה זו.

כענין "שְׁמִיּוֹת בְּיָדַי תִּתְּפֹשׁ וְהִיא בְּהִיכָלִי מֶלֶךְ"⁶, שאף על פי שהיא בהיכלי מלך, אבל יודע הוא ומכירה ששםמית היא.

ידיעה זו שלמעלה במציאות הרע, היא כענין מה שכתוב "שםמית בידים תתפוש והיא בהיכלי מלך", כלומר: השםמית (עכביש) קיימת גם בהיכלי מלך.

דהנה, אף אם המלך יודע ממציותו של העכביש בהיכלו, הרי אין זה באופן שמתפעל מידעה זו, וידיעה זו היא באופן שדעתו 'מקיפה' על העכביש, בלי 'התלבשות' והתפעלות מידעה זו.

ויש הבדלה בין טוב לרע. כמאמר 'המבדיל בין קודש לחול', והיינו מצד שיודע טוב ורע בבחינת מקיף עליהם, ולכן אינם מתערבים יחד.

כאשר הידיעה היא באופן 'מקיף', אזי אין הטוב והרע נשארים נפרדים ואינם מתערבים זה בזה, כי הרי בעצם הם עניינים מובדלים לגמרי,

כנראה בציור האילן שבפרדס במקיפים ופנימיים שמעמד ומצב הקליפות אחוריהם אל המקיף כו'. משא"כ בחי' עץ הדעת טוב ורע הוא בחי' פנימי, ואז הטוב מעורב עם הרע ממש. וזהו שכתוב הן האדם היה כאחד ממנו, פירוש שהוא היה ג"כ כאחד ממנו. פירוש, כמו שבבחינת אחדות, דהיינו למעלה, ידוע הטוב ורע, כן היה גם הוא על ידי שמעם מעץ הדעת המעורב

עמם, ועיקר חיותם היא מבחינה שאינה נכנסת בהם בפנימיות, והיא בבחינת מקיף עליהם⁷.

ונרמז ענין זה ביי"א סממני הקטורת, שהם במנין י"א ולא עשר ככל ענייני קדושה, כי י' הסממנים הם כנגד הניצוצין המובלעים ב'כתרין' של הקליפות, ו'הלבונה זכה' היא כנגד הבחינה הי"א, שהיא המחיה את הקליפות באופן מקיף ואינה מתערבת בהם, ולכן נשאר 'זכה' בלי כל תערובת רע.

והנה, המקיף הוא גם דוחה את החיצונים, כנראה בציור האילן שבפרדס במקיפים ופנימיים שמעמד ומצב הקליפות אחוריהם אל המקיף כו'.

לא זו בלבד שה'מקיף' אינו מתערב עם הרע, אלא עוד זאת שהוא דוחה אותו. וזהו שמצינו בספר הפרדס להרמ"ק שמקום הקליפות הוא באופן ש'אחוריהם אל המקיף', לפי שהקליפות אינם יכולים להביט בו, כי מצדו הוא דחיית הקליפות.

משא"כ בחי' עץ הדעת טוב ורע הוא בחי' פנימי, ואז הטוב מעורב עם הרע ממש.

ידעת האדם ברע שנתחדשה על ידי אכילת עץ הדעת, אינה כמו ידעת המלאכים שהיהא בבחינת 'מקיף', אלא היא בבחינת 'פנימי', "שבא

הענין של הידיעה בעצמותו ממש בבחינת מורגש בכלי המוח או הלב" (תו"ח).

והנה, המקיף הוא גם דוחה את החיצונים, כנראה בציור האילן שבפרדס במקיפים ופנימיים שמעמד ומצב הקליפות אחוריהם אל המקיף כו'.

לא זו בלבד שה'מקיף' אינו מתערב עם הרע, אלא עוד זאת שהוא דוחה אותו. וזהו שמצינו בספר הפרדס להרמ"ק שמקום הקליפות הוא באופן ש'אחוריהם אל המקיף', לפי שהקליפות אינם יכולים להביט בו, כי מצדו הוא דחיית הקליפות.

משא"כ בחי' עץ הדעת טוב ורע הוא בחי' פנימי, ואז הטוב מעורב עם הרע ממש.

ידעת האדם ברע שנתחדשה על ידי אכילת עץ הדעת, אינה כמו ידעת המלאכים שהיהא בבחינת 'מקיף', אלא היא בבחינת 'פנימי', "שבא

ידעת האדם ברע שנתחדשה על ידי אכילת עץ הדעת, אינה כמו ידעת המלאכים שהיהא בבחינת 'מקיף', אלא היא בבחינת 'פנימי', "שבא

וזהו שכתוב "הן האדם היה כאחד ממנו", פירוש שהוא היה ג"כ כאחד ממנו.

7. הניצוצין שמתלבשים בהם ומתאחדים עמהם - נשקע אורם ונכבה, ואין בו כדי להחיות. כמבואר בכ"מ.

טוב ורע. אבל לו הדבר מוזק, כי הרי האדם הוא מבחינת פנימיות, ומיד שידע הוא מן הרע על ידי שטעם מעין הדעת הרי יתערב עמו, ויהיה הוא ממש מעורב ברע, לא כמו שהוא למעלה, שאף על פי שיודעים גם את הרע, מכל מקום מובדל הוא ומרוחק מן הטוב ואין לו התקרבות בו, לפי שהוא בבחינת מקיף, אבל האדם שהוא מבחינת פנימי, כשידע גם הוא מן הרע אזי יתערב גם הוא ממש עם הרע, כי בבחינת פנימיות אי אפשר להיות גם כן מובדל הרע, כנ"ל. ואז הוא קשה מאד להפריד את הרע, אלא מלחמה עצומה היא ולאם מלאם יאמין, פעמים זה גובר ופעמים שכנגדו גובר. כאשר מצאנו ראינו בנשמות ישראל מראש הדורות עד עתה, שהיו כמה עתים משונים,

מובדל הרע, כנ"ל.

המלאכים ידיעתם היא בבחינת מקיף, ולכן הרע שיודעים הוא באופן שהם מובדלים ומרוחקים ממנו, ואינו מורגש בהם. אבל האדם שידעתו היא באופן פנימי, הנה הרע שיודע מתערב עם הטוב שבו. וכאשר האדם משיג דבר תאוה רעה, אינו יכול להישאר מובדל מן הדבר באופן שהרע לא יתאחד עמו.

ואז - הוא קשה מאד להפריד את הרע, אלא מלחמה עצומה היא; "ולאם מלאם יאמין"⁸, פעמים זה גובר ופעמים שכנגדו גובר.

כאשר האדם יודע מן הרע הנה הרע נרגש בו ומתערב עם הטוב שבו, ואזי עבודת ה' היא בקושי גדול, כי עליו לגבור על הרע שנכנס בו ולפעול שהטוב ישלוט עליו, וזו מלחמה עצומה.

כאשר מצאנו ראינו בנשמות ישראל מראש הדורות עד עתה, שהיו כמה עתים משונים,

שטעם מעין הדעת המעורב טוב ורע. אבל לו הדבר מוזק.

אף שהמלאכים למעלה יודעים טוב ורע, וכמ"ש "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", הנה בידיעת המלאכים למעלה אין כל פגם, משא"כ ידיעת האדם בטוב ורע כמותם היא ענין בלתי רצוי⁸.

כי הרי האדם הוא מבחינת 'פנימיות', ומיד שידע הוא מן הרע על ידי שטעם מעין הדעת הרי יתערב עמו, ויהיה הוא ממש מעורב ברע, לא כמו שהוא למעלה, שאף על פי שיודעים גם את הרע, מכל מקום מובדל הוא ומרוחק מן הטוב ואין לו התקרבות בו, לפי שהוא בבחינת 'מקיף',

אבל האדם שהוא מבחינת 'פנימי', כשידע גם הוא מן הרע אזי יתערב גם הוא ממש עם הרע, כי בבחינת 'פנימיות' אי אפשר להיות גם כן

8. רבינו מבאר "כאחד ממנו" - 'כמו במקום האחדות'. והיינו, שמצד אחד ידיעת האדם היא כמו הידיעה שלמעלה ('מקום האחדות') - שידוע שם הן הטוב והן הרע, אך מצד שני זהו רק כמו במקום האחדות, ולא באותו אופן הידיעה של מקום האחדות, "ואין הכוונה במ"ש כאחד ממנו רק בענין ידיעת טוב ורע בלבד, אבל לא כאחד ממנו ממש שהוא בבחי' מקיף, אלא אדרבה בבחי' אור פנימי" (ת"ח).

כלומר, במקום האחדות האמיתית, שהם העולמות העליונים בהם נרגשת האמת ד"ה אחד ואין עוד מלבדו, הנה שם ידיעת הרע הוא באופן שרחוקים ומובדלים ממנו. משא"כ ידיעת האדם בטוב ורע אינה בדרך זו, והדבר הרע נקלט בו ונרגש בו, ולכן 'לו הדבר מוזק'.

9. בראשית כה, כג.

פעמים בדור אחד היו נשמות שבמעלה עליונה ונצחו את הרע, ובדור אחר היו רשעים גדולים שגבר הרע מאד. והיינו כי כולם נמשכים מאדם הראשון, והיה בו ג"כ שינויים אלו, פעמים גבר הוא, ופעמים גבר הרע עליו. וכל זה היה לפי שהוא בבחינת פנימיות, ומיד שידע מן הרע נתערב עמו ממש, וא"כ הוא מלחמה גדולה וקשה להפרידו מאד, אלא עת כך ועת כך כנ"ל. וכן גם ה' ד על פי פשוט, שמקודם היו ערומים והיו עסוקים בתשמיש להוליד בנים ולא יתבוששו, כמו שהיו אוכלים ושותים, כי מצות ה' היא, ולא היו יודעים כלל שיש תאוה בזה. אבל אחר שאכל עץ הדעת, וידעו שיש תאוה בזה, אזי קשה לפרוש בו. ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיטעם האדם מעץ הדעת,

וכן גם על פי פשוט, שמקודם היו ערומים והיו עסוקים בתשמיש להוליד בנים ולא יתבוששו¹⁰, כמו שהיו אוכלים ושותים, כי מצות ה' היא, ולא היו יודעים כלל שיש תאוה בזה.

ענין זה, שלפני אכילת עץ הדעת לא היתה כל תאוה והתפעלות מן הרע, מוכח גם בפשטות הכתובים, בהם מסופר שלפני אכילת העץ היו האדם ואשתו ערומים ולא התבוששו מכך כלל. והיינו, דאף שגם לפני כן ידעו את המציאות שהם ערומים, מכל מקום לא היה מורגש אצלם שזהו דבר מבייש, "גם שהיו רואים את עצמם ערומים, לא היו יודעים ומרגישים דבר זה שהערום הוא דבר בושת" (תו"ח), וגם כאשר 'היו עסוקים בתשמיש להוליד בנים' לא היתה להם בכך תאוה, ועשו זאת רק בכדי למלא את ציוי ה' ד"פרו ורבו". ולכן לא התביישו בכך, כשם שהאדם אינו מתבייש שיראוהו אוכל ושותה אם אין אכילתו בתאוה אלא בכדי ולהתקיים.

אבל אחר שאכל עץ הדעת, וידעו שיש תאוה בזה, אזי קשה לפרוש בו.

פעמים בדור אחד היו נשמות שבמעלה עליונה ונצחו את הרע, ובדור אחר היו רשעים גדולים שגבר הרע מאד.

והיינו כי כולם נמשכים מאדם הראשון, והיה בו ג"כ שינויים אלו, פעמים גבר הוא, ופעמים גבר הרע עליו.

כל נשמות ישראל נמשכות מנשמת אדם הראשון. ולכן, כשם שבאדם הראשון נעשה תערוכת טוב ורע ע"י עץ הדעת, ואזי פעמים שנתגבר הטוב ופעמים שנתגבר הרע, כך גם בנשמות ישראל שבכל הדורות יש תקופות שהטוב מתגבר על הרע והם צדיקים, וישנם תקופות שהרע מתגבר על הטוב והם רשעים.

וכל זה היה לפי שהוא בבחינת 'פנימיות', ומיד שידע מן הרע נתערב עמו ממש, וא"כ הוא מלחמה גדולה וקשה להפרידו מאד, אלא עת כך ועת כך כנ"ל.

כאשר הרע מעורב באדם הנה זו מלחמה עצומה להגביר אכן את הטוב על הרע. וזו היא הגריעותא הגדולה של הידיעה שנתחדשה ע"י חטא עץ הדעת.

[ועל פי כל זה יבאר מה שדייק בפרק א: "יש להבין מהו שעל ידי עץ הדעת נפקחו

כי לו הדבר מוזיק כנ"ל, והיה רוצה שלא ידע ממציאאות הרע כלל, ויהיה כולו קדוש, ולא רצה להכניסו במלחמה עצומה הזאת.

אבל אחר שכבר טעם מעץ הדעת, ונתערב ברע, אז אמר פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם. פירוש, שחשש עוד, מעתה שכבר נתערב ברע, ולקח גם מעץ החיים ששרשו מבחינה שלמעלה מהשבירה, שמשם הוא שהיה התחלת המיתה והתהוות עץ הדעת טוב ורע, משא"כ מה שלמעלה מהשבירה הוא עץ החיים, ואם יאכל גם ממנו, וחי לעולם,

על פי זה ימשיך ויבאר בפרק זה מה שדייק בתחילת המאמר: "שומר ה' אלקים ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, ומה איכפת לו בזה, הרי מה שצוה אותו שלא לאכול הוא גם כן כדי שלא ימות".

אמנם, על פי מה שנתבאר בפרק הקודם יתבאר היטב. דהן אמת שרצון ה' הוא שהאדם יחיה לעולם, אבל זהו כפי שהאדם היה לפני חטא עץ הדעת, שלא היה מעורב ברע; אבל לאחר חטא עץ הדעת - מן ההכרח הוא שלא יחיה לעולם.

וכפי שהולך ומבאר:

אבל אחר שכבר טעם מעץ הדעת, ונתערב ברע, אז אמר "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם".

פירוש, שחשש עוד, מעתה שכבר נתערב ברע, ולקח גם מעץ החיים,

ששרשו מבחינה שלמעלה מהשבירה, שמשם הוא שהיה התחלת המיתה והתהוות עץ הדעת טוב ורע, משא"כ מה שלמעלה מהשבירה הוא עץ החיים,

בכדי להבין את החשש בכך שהאדם יאכל מעץ החיים ויחיה לעולם לאחר שאכל מעץ הדעת, יש להקדים ביאור ענין עץ הדעת ועץ החיים:

עניינם להיות כאלקים יודעי טוב ורע". כלומר: למה לא רצה ה' שיאכל האדם מעץ הדעת, דלכאורה הרי על ידי זה יגיע למעלה גדולה - להיות כאלקים יודעי טוב ורע.

אמנם על פי מה שנתבאר עד כאן - מובן

היטב:]

ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיטעם האדם מעץ הדעת, כי לו הדבר מוזיק כנ"ל, והיה רוצה שלא ידע ממציאאות הרע כלל, ויהיה כולו קדוש, ולא רצה להכניסו במלחמה עצומה הזאת.

הקב"ה ציוה על האדם שלא לאכול מן העץ בכדי שלא תהיה לו כל הרגשת רע ותאוה, ואזי עבודת ה' שלו תהיה בנקל, כאשר 'כולו קדוש' ואין מעורב בו כל רע, ואינו צריך להילחם ולהתגבר על הרע שבקרב. "וזהו חסד וחמלת ה' על האדם במה שהזהירו על נפשו שלא יאכל מעץ הדעת, כדי שיהיה בחינת הטוב מובדל לגמרי מן הרע" (תר"ח).

פרק ג

"ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים"

[בפרק הקודם נתבאר ענין ידיעת האדם שעל ידי "עץ הדעת טוב ורע", שידעת הרע מתאחדת עמו וגורמת שיהיה בו עירוב טוב ורע.

פירוש, כי הרי באמת בבחינה זו נאמר אם צדקת מה תתן לו¹⁰ ורבו פשעך מה תעשה לו, ואם כן, אף שמעורב ברע, הרי גם אם רבו פשעך בו'. ואז גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם, מאחר שהוא בבחינת פנימיות והרע מעורב בו' ואי אפשר לו להפרידו מעליו, אם כן כשיהיה הוא חי לעולם אזי גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם, היפך הכוונה, שהרי צריך להיות בלע המות

צְדָקָתָּהּ מִהַ תִּתֵּן לוֹ¹⁰ וְרָבוּ פְשָׁעֶיךָ מִהַ תַּעֲשֶׂה לוֹ¹¹, ואם כן, אף שמעורב ברע - הרי גם אם רבו פשעך בו'.

בבחינת 'עץ החיים', מאחר שאין לו הרגשה פנימית להתפעל מן הרע, ורק בבחינת מקיף בלבד יודע את הוא הטוב והרע - הרי מסיבה זו יכול הוא גם לסבול את הרע. ועל זה נאמר "ורבו פשעך מה תעשה לו", כי הרע אינו תופס מקום אצלו שיפגום בו ח"ו.

ואז גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם, מאחר שהוא בבחינת פנימיות והרע מעורב בו' ואי אפשר לו להפרידו מעליו, אם כן כשיהיה הוא חי לעולם אזי גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם,

אילו היה האדם אוכל מעץ החיים לאחר שאכל מעץ הדעת, הנה בחינת 'עץ החיים' שלגביה אין חילוק בין טוב לרע כנ"ל היתה נמשכת בתוך האדם שמעורב טוב ורע, ואזי נצחיות עץ החיים היתה פועלת גם ברע שבאדם שיתקיים לנצח¹¹.

היפך הכוונה, שהרי צריך להיות "בלע המות

עץ הדעת הוא מבחינה שבה ידיעת הטוב והרע היא מורגשת ופנימית, כנ"ל; ומקומה של בחינה זו הוא לאחר ה'שבירה', דהיינו לאחר 'שבירת הכלים' שעל ידה נפלו בקליפה אורות עליונים דקדושה, ואזי הרע מעורב בטוב, וכתוצאה מכך יש מקום לידיעה שבה הרע מתערב עם הטוב.

ומבחינה זו הוא שורש ענין המיתה, שהמיתה באה מצד הרע והקליפה, וכאשר הרע והקליפה מרגשים באדם הנה הם מביאים למיתה.

לעומת זאת 'עץ החיים' הוא 'מבחינה שלמעלה מהשבירה', והיינו שהוא ממקום עליון שבו הידיעה במציאות הטוב והרע היא כידיעת המלאכים העליונים, שהרע אינו מעורב בהם ואינו מורגש בהם.

והיות שבעץ החיים הרע אינו נרגש - לכן אין שם מיתה. כי המיתה היא רק כשהרע מורגש ונקלט בפנימיות, משא"כ בעץ החיים כנ"ל.

ואם יאכל גם ממנו, וחי לעולם.

פירוש: כי הרי באמת בבחינה זו נאמר "אם

הגהות צמח צדק
א. איוב לה, [יז].

אבל אילו היה האדם אוכל מעץ החיים "הרי גם בחינת עץ החיים היה בא ונמשך באדם בבחינת אור פנימי" (תו"ח), ואזי היה לרע קיום לעולם.

11. מצד סדר הבריאה אין לרע יניקת מבחינת עץ החיים, כי בחינה זו היא 'מקיפה', ואינה קרובה ומורגשת בהרע. ולכן נאמר "קץ שם לחושך", שיש לרע קצבה כמה יתקיים ובחלוף הזמן הזה הוא אובר וכלה.

לנצח, שיהיה ובערת הרע, כמאמר והרשעה כולה בעשן תכלה, שזה יהיה לימות המשיח, כי בכל משך הגלות הוא עת הבידורים והפרדת הרע. והיינו על ידי בחינת חכמה, דבחכמה אתברירו להפריד הרע מהטוב, ולכן נקראת החכמה דין. שלא כמו שדימו המקובלים הראשונים שהחכמה כולה חסד

עדיף שלא יחיה חיים נצחיים אם עי"ז יהיה קיום גם לרע שבו.

[מעשה יאריך ויבאר נקודה זו, איך הכוונה של בירור והפרדת הרע שייכת דוקא כאשר אינה מאירה הבחינה של "אם רבו פשעך מה תעשה לו":]

והיינו על ידי בחינת חכמה, דבחכמה אתברירו להפריד הרע מהטוב.

בירור הרע שנתערב בטוב ע"י חטא עץ הדעת נפעל על ידי בחינת ה'חכמה', כמו שנאמר בזוה"ק¹⁵ 'בחכמא אתברירו'.

"שזהו עיקר כל התורה כולה, לברר לעץ הדעת טוב ורע, כמו כל חלב וכל דם לא תאכלו ולא תלבש שעטנז וכהאי גוונא" (תו"ח), כלומר: התורה היא בחינת החכמה העליונה, ועל ידי שמירת מצוות התורה נדחה הרע ונפרד מהטוב. ועל ידי זה מתוקן הפגם של חטא הדעת.

והנה, בירור זה הוא דוקא על ידי בחינת ה'חכמה', שהיא תחילת סדר ההשתלשלות, והרע תופס מקום לגבי בחינה זו ופוגם שם, ולכן בחינת החכמה פועלת לברר ולדחות את הרע. משא"כ מצד בחינת 'עץ החיים' שהוא למעלה מסדר ההשתלשלות - הנה הרע אינו תופס מקום, ולכן מצינו אין דחיה לרע, ויכול הוא להשאר בקיומו.

ולכן נקראת החכמה 'דין'. שלא כמו שדימו

לנצח¹², שיהיה "ובערת הרע"¹³, כמאמר¹⁴ 'והרשעה כולה בעשן תכלה', שזה יהיה לימות המשיח, כי בכל משך הגלות הוא עת הבידורים והפרדת הרע.

ענין זה שהיה נפעל על ידי אכילת עץ החיים לאחר אכילת עץ הדעת, שהרע היה נשאר בקיום נצחי, הוא היפך הכוונה של הקב"ה לבער את הרע לגמרי.

שזו היא תכלית עבודת האדם בתורה ומצוות בכל משך זמן הגלות, להפריד את הרע מן הטוב, ואזי לא יהיה קיום לרע והוא יאבד ויכלה.

וזהו מה שנאמר בימות המשיח "בלע המות לנצח", היינו שהרע והמות שנמשך באדם ונתערב בו בפנימיות - יכלה ויאבד, וזה יתבטא במה שלא תהיה מיתה בעולם.

והנה ענין בירור הרע ואיבודו לא היה יכול להתבצע אילו היה האדם אוכל גם מעץ החיים, שאזי היה ח"ו קיום נצחי לרע, ולא היה ביכולתו של האדם לאבד את הרע ולהשלים את הכוונה העליונה.

ולכן לא רצה הקב"ה שיאכל האדם מעץ החיים ויחיה לעולם, כי אז "גם הרע היה חי לעולם בלי תיקון ובידור כלל, וזה היה מזיק לאדם יותר, ויהיה רעתו בזה יותר מטובה זו שיחיה לעולם" (תו"ח). כלומר: גם לטובת האדם

12. ישעיה כה, ח.

13. פרשת ראה יג, ו. ובכ"מ.

14. תפלות ר"ה ויוה"כ.

15. בתניא אגה"ק סי' כח: איתמר בדוכתי טובא בזוה"ק

בחכמה אתברירו. ע"כ.

וראה ע"ח שער יח פרק ה: ענין בירור זה תלוי במחשבה עילאה שהוא אבא, כמ"ש פרשת פקודי (זהו ח"ב רנד, א) במחשבה אתברירו כולוהו.

שהרי היא מקור חסד, והחייט המציא שיש בה ג"כ דין, ושבחו האר"י ז"ל, שכך מבואר בזוהר באדרא כחמרא דשקיט ושכיך על דורדייא כו'. כי מאחר שיש בירורים להפריד הרע, וזהו על ידי גבורות. ועל זה נאמר¹⁶ אשרי הגבר אשר תיסרנו יה, שגם היסורים שהם לתועלת העברת הרע הוא מבחינת יה. וכידוע, שהיסורים הם לתועלת הפרדת הרע. כי הקליפות נמשלים לעלוקה שכשמוצצת דם אזי מיד מתה, וזהו שכתוב¹⁷ לעלוקה שתי בנות. וזהו גם כן ענין שעיר

ועל זה נאמר¹⁸ "אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר תִּסְרֶנּוּ יְיָ", שגם היסורים שהם לתועלת העברת הרע הוא מבחינת י"ה.

ראיה לכך שבבחינת החכמה ישנו גם ענין דין וגבורה בכדי לברר הרע ולדחותו, היא מהכתוב "אשרי הגבר אשר תייסרנו י"ה":

י"ה - קאי על בחי' חכמה ובינה, כידוע שהחכמה נרמזת באות י' והבינה נרמזת באות ה'. ונאמר "תיסרנו י"ה", היינו שהיסורים באים מבחי' חכמה ובינה. ואם כן מובן מזה שהחכמה היא דין.

והנה, היסורים הם בכדי למרק את הנפש ולנקותה מעוונותיה ומהרע שדבק בה, והם נמשכים מבחי' י"ה כי 'בחכמה איתבררו' - שמבחינת החכמה נמשך ענין בירור והפרדת הרע.

וכידוע, שהיסורים הם לתועלת הפרדת הרע. כי הקליפות נמשלים לעלוקה שכשמוצצת דם אזי מיד מתה, וזהו שכתוב¹⁹ "לְעֹלֹקָה שְׁתֵּי בָנוֹת". היסורים באים בפועל על ידי הקליפה. וכשם שהעלוקה הגשמית שמצצה את הדם מתה לאחר

המקובלים הראשונים שהחכמה כולה חסד שהרי היא מקור חסד, והחייט¹⁶ המציא שיש בה ג"כ דין, וְשִׁבְּחוּ הָאֲר"י ז"ל¹⁷, שכך מבואר בזוהר באדרא¹⁸ 'פְּחֻמָּא דְשָׁקִיט וְשָׁכִיךְ עַל דּוֹרְדִיָּא כו'. כי מאחר שיש בירורים להפריד הרע, וזהו על ידי גבורות.

מאחר שהחכמה פועלת בירור והפרדת הרע מן הטוב, לכן מבואר בספרי קבלה שיש בה בחינת 'דין'.

דהנה, המקובלים שבדורות הראשונים סברו שהחכמה 'כולה חסד', ואין בה דין וגבורה כלל. וראיתם היא ממה שידוע בענין הקוים ימין שמאל ואמצע, שקו הימין הוא חכמה חסד נצח, היינו שהחסד נמשך מן החכמה, וא"כ החכמה היא בחינת חסד דייקא ולא דין.

אך ה'חייט' חידש שבאמת בחכמה יש ג"כ דין, ושבחו האר"י ז"ל על חידוש זה, והסכים עם החייט שאכן כך הוא שבחכמה יש גם דין. והיינו מה שעל ידי החכמה נפעל בירור הרע, שביור זה הוא שמתגבר על הרע לדחותו שלא יינק מן הטוב, שזהו על ידי בחי' גבורות.

הנחות צמח צדק

ב. תהלים צד, [יב]. ג. משלי ל, [טו].

הוא דין, והבן זה מאד. וזהו מאמר הזוהר קכ"ח מוחא דשקיט ויתבי ושכיך כחמר טב על דורדייא, כי הוא סוד יין על שמריו רק שהם נכפין כאן. עכ"ל.
18. אדרא רבא קכת, ב.

16. פירוש 'מנחת יהודה' לספר 'מערכת האלהות', לרבי יהודה חייט.
17. עץ חיים שער יג פרק ו: הכתר רחמים גמורים, אך החכמה יש בה דינים, רק שהם נכפין במקום הזה ואכתפין תמן. וזהו מ"ש החייט בס' מנחת יהודה כי חכמה

המשתלח, וכן וישלח יעקב וגו' מנחה לעשו אחיו עזים מאתים כו', שבוה שנותן לו חלקו הוא מפרידו. וכך צריך להיות לאחר שכבר טעם האדם מעץ הדעת, ונתערב ברע, אזי צריך לבירורים עד שיפרידו על ידי שיקחו כל נצוצי קדושה שבו כו'. וכל זה הוא על ידי החכמה, שבחכמה אתברירו, לפי שיש בה גם בחינות גבורות, להיות תיסרנו יה, וכמו שכתוב¹ כאשר ייסר איש את

ומתבטל, כמו העלוקה שמתה לאחר שמוצצת את הדם.

וכך צריך להיות לאחר שכבר טעם האדם מעץ הדעת, ונתערב ברע, אזי צריך לבירורים עד שיפרידו על ידי שיקחו כל נצוצי קדושה שבו כו'.

וכל זה הוא על ידי החכמה, שבחכמה אתברירו, לפי שיש בה גם בחינות גבורות, להיות "תִּסְרְנוּ יְהוָה", וכמו שכתוב² "כַּאֲשֶׁר יִיסַר אִישׁ אֶת בְּנוֹ כו' [ה' אֱלֹהֶיךָ מִסְרְךָ]".

לאחר החטא, שנתערב הרע בטוב, יש צורך לבררו ולהפרידו מן הרע; ובירור זה נפעל דוקא

מכן, כך הקליפות מתבטלות לאחר שפעלו את פעולתן. ונמצא שע"י היסורים נפרד הרע מהאדם¹⁹.

וזהו גם כן ענין שעיר המשתלח, וכן "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וְגו' מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו עֲזִים מֵאֲתִים כו'"²⁰, שבוה שנותן לו חלקו הוא מפרידו.

ענין זה של נתינת דבר לקליפות ועי"ז הם מתים ונמצא שנפרד הרע מהטוב - זהו ג"כ ענין שעיר המשתלח לעזאזל ביום הכיפורים, שנותנים אותו מרשות הקדושה לעזאזל' מקום הקליפות, ואזי השעיר מת ומתבטל, לאחר שקיבל את חלקו²¹.

וזהו גם ענין המנחה ששלח יעקב לעשו, שהוא בכדי לתת לעשו את חלקו, ואזי הוא מת

הנחות צמח צדק

ד. דברים ח, [ה].

לרופאים, וע"י זה נתברר הנקי והטוב שבדם בהסיר ממנו כל פסולת. אך הרי גם בפסולת זאת יש קצת חיות גם מן הטוב, אמנם בהכרח שיצא לחוץ, והוא בעלוקה זאת שמושכת אותו וכאשר תתמלא ממנו נופלת ומתה כו'. וכך מ"ש לעלוקה שתי בנות הב הב, שהוא אש הגיהנם, שהוא מושך פסולת הרע שמן העון ואומר הב הב כו', וזה חלקו וגורלו, ואח"כ יפול וימות כו'.

20. בראשית לב, יד-טו.

21. ובתורת חיים שם: ודוגמא לכל זה הוא ענין שעיר המשתלח לעזאזל, שהיו שולחים חלק הפסולת מן העוונות לסט"א, שזה חלקו וגורלו, וכמ"ש ונשא השעיר עליו את כל עונותם כו'. הגם שכבר נתכפר להם בעבודה דיום הכיפורים מ"מ בהכרח שישאר חלק הפסולת שאין לו תיקון וכפרה רק לשולחו ולזורקו לחוץ שהוא לסט"א שיתנו לו חלקו.

19. משמעות הלשון כאן בהמאמר הוא שענין העלוקה בא לבאר מ"ש לעיל שהבירורים הם על ידי החכמה ולכן גם היסורים באים מבחי' חכמה, כי היסורים הם לתועלת הפרדת הרע. ועל זה מביא מהעלוקה.

אבל בתורת חיים מפורש שהם שני עניינים: הבירור דיסורים ממרקין שע"י החכמה, והיסורים שע"י הקליפה שנמשל לעלוקה. וז"ל: והנה הגם שבחכמה אתברירו מ"מ בהכרח שלא יתברר הרע מכל וכל, אלא צריך שישאר בחי' הפסולת היותר גס שאי אפשר להתברר גם ע"י החכמה, וכמו מצרף לכסף כך מצרף לחכמה, והכסף המתברר במצרף בהכרח שישאר פסולת גס הנק' סיג גם לאחר תכלית הבירור. וכך גם ע"י היסורים הממרקין על פי החכמה אי אפשר שיבוער כל הרע לגמרי, אלא בהכרח שישאר פסולת וזההמא שאין לה בירור עוד, ואין לה תקנה רק לזורקה חוץ. והוא כמו משל העלוקה שהיא מושכת פסולת הדם דוקא כידוע

בנו כו'. משא"כ בחינת כתר שלמעלה מחכמה, הוא רחמים פשוטים, וכחשיכה כאורה - ולכן, פן ישלח ידו ולקח גם מעין החיים, ואז - וחי לעולם, מאחר דאם צדקת מה תתן לו כו'. ולפי שהוא מבחינת פנימית, וא"כ הרע קשור ואדוק בו, ויהיה גם לו קיום, ולא זו היא הכוונה, כנ"ל. וכמו שכתוב בזוהר גבי רבי אחא מכפר טרשא, שכיפר בקטורת על מקום שהיה הנגף שם, ואמרו לו שלא הועיל כי עדיין בחיובא אשתכת, בשלמא אם היו עושין תשובה כו'.

בפנימיות ונתערב עמו על ידי אכילת עץ הדעת לא היה מתברר, והיה גם לו קיום נצחי, וזהו היפך הכוונה העליונה שרוצה הקב"ה באיבוד הרע.

וכמו שכתוב בזוהר²³ גבי רבי אחא מכפר טרשא, שכיפר בקטורת על מקום שהיה הנגף שם, ואמרו לו שלא הועיל כי עדיין בחיובא אשתכת, בשלמא אם היו עושין תשובה כו'.

ענין זה, שהכוונה העליונה היא שהרע שנתערב בטוב יתברר ממנו ויופרד על ידי עבודת הבירורים בקיום התורה, ואין די באכילת 'עץ החיים' לבטל את עניין המוות שמהרע, כי עי"ז גם הרע ישאר קיים לעולם, ולא זו היא הכוונה - "אנו מוצאין כל תוכן ענין זה בזוהר בדרך קצרה, והוא גבי עובדא דרב אחא מכפר טרשא" (תו"ח).

מסופר בזוהר שהיתה מגיפה בכפר טרשא ורב אחא עצר את המגיפה על ידי אמירת פרשת הקטורת, ונאמר לו שלא טוב עשה, כי אף שהמגיפה נעצרה הרי בני המקום עדיין שקועים ברע של העוון שבגללו נתחייבו במגיפה, ואין בכח הקטורת לתקן זאת, למרות שבכוחה לעצור את המגיפה בפועל²⁴.

על ידי בחי' החכמה כמאמר 'בחכמה אתבירור', כי בה ישנם גם גבורות כנגד הרע, ומגבורות אלו מגיעים יסורים הממרקים את הרע ומבררים אותו, וכן"ל בענין 'תיסרנו י"ה' שקאי על היסורים שמבחי' החכמה שעל ידם הוא הבירור.

משא"כ בחינת כתר שלמעלה מחכמה, הוא רחמים פשוטים, ו"כחשיכה כאורה"²² -

ולכן, "פן ישלח ידו ולקח גם מעין החיים, ואז - וחי לעולם", מאחר ד"אם צדקת מה תתן לו כו'.

ולפי שהוא מבחינת 'פנימית', וא"כ הרע קשור ואדוק בו, ויהיה גם לו קיום, ולא זו היא הכוונה, כנ"ל.

'עץ החיים' הוא מבחינת הכתר שלמעלה מן החכמה וכל סדר ההשתלשלות, ולגביו כל ענייני העולם אינם תופסים מקום, הן טוב והן רע, וכמ"ש "אם צדקת מה תתן לו ורבו פשעך מה תעשה לו", ולכן ממנו אין כל גבורות כנגד הרע, ורק רחמים פשוטים נמשכים ממנו.

ואילו היה האדם אוכל מעץ החיים לאחר שאכל מעץ הדעת, אזי הרע (שנכנס באדם

22. תהלים קלט, יב.

23. ח"א קא, א.

24. ז"ל הזוהר: ר' אחא אזל לכפר טרשא, אתא לגבי אושפיזיה, לחישו עליהו כל בני מתא אמרו גברא רבא אתא הכא נזיל לגביה, אתו לגביה אמרו ליה לא חס

על אובדנא, אמר להו מהו, אמרו ליה דאית שבעה יומין דשאר מותנא במאתא וכל יומא אתתקף ולא אתבטל, אמר להו נזיל לבי כנישתא ונתבע רחמי מן קדם קוב"ה, עד דהוו אזלי אתו ואמרו פלוני ופלוני מיתו ופלוני ופלוני נטו למות, אמר להו רבי אחא לית עתא לקיימא הכי דשעתא

ולכן, מיד וישלחוהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם, דהיינו עבודת הבירורים על ידי זריעה חרישה וקצירה, ואחר כך באכלו ממנו ואומר אחד ואהבת הוא מברר ומעלה כו'. ואז צריך לילך ממש על האדמה אשר לקח משם, ושמה יאכל ושמה יברר הבירורים.

ואחר כך כאשר האדם אוכל את הלחם ובכח אכילה זו הוא עובד את ה' ומתעורר באהבה לה' אחד, אזי הניצוץ האלקי שבמאכל עולה ונברר מן הרע ונכלל באחדות ה'. "ונמצא נברר ונפרד הטוב מן הרע, שנפל . . על ידי תערוכת עץ הדעת טוב ורע . . וניתקן חטא אדם הראשון" (תו"ח).

ואז צריך לילך ממש על האדמה אשר לקח משם, ושמה יאכל ושמה יברר הבירורים.

לכן הוצרך האדם לצאת מגן עדן, כדי לברר את הרע במקום המעורב טוב ורע, שהוא האדמה שמחוץ לגן עדן.

וזהו מ"ש לאחר חטא עץ הדעת "וישלחוהו ה' אלקים מגן עדן לעבוד את האדמה".

פרק ד

בירורי הניצוצות לפני חטא עץ הדעת

[בסיום הפרק הקודם נתבאר הפסוק שנאמר לאחר חטא עץ הדעת "וישלחוהו ה' אלקים מגן עדן לעבוד את האדמה" - שלצורך עבודת הבירורים הוצרך האדם לצאת מגן עדן אל האדמה שיש בה עירוב טוב ורע, ולעבוד

והוא כי הקטורת היא כענין 'עץ החיים' שלגביו "אם רבו פשעך מה תעשה לו", ולכן על ידי הקטורת נעצרת המגיפה, אך מכל מקום הרע שגרם למגיפה נשאר בקיומו.

ולכן, מיד וישלחוהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם²⁵, דהיינו עבודת הבירורים על ידי זריעה חרישה וקצירה, ואחר כך באכלו ממנו ואומר 'אחד' 'ואהבת' הוא מברר ומעלה כו'.

היות שהכוונה אינה באכילת 'עץ החיים', שעל ידו יכול להיות קיום לרע, אלא בעבודת הבירורים להעלות את הטוב ולאבד את הרע, לכן מיד אחר שאכל האדם מעץ הדעת ונתערב בו רע, שלחו הקב"ה מחוץ לעת הדעת לעבוד את האדמה.

וענין עבודת האדמה הוא עבודת הבירורים, החרישה מורה על הפרדת ובירור העפר הקשה והרע ועיבודו שיהיה מוכשר לזריעה, וכך גם ענין הזריעה הוא שהפסולת שבגרעין נפסד ומתברר ממנו הטוב ומצמיח פרי, וכו' אח"כ לאחר הקצירה מבררים את התבואה בכמה אופנים עד שנעשית מאכל אדם.

סתרא סתרא קמייתא אוחילו לעילא, דהא דינא דשמיא לא אשרי הכא, דהא ידעי לבטלא ליה. חלש לביה דרבי אחא אדמוך, שמע דאמרי ליה כד עבדת דא עביד דא, זיל ואימא לון דיחזורון בתשובה דחייבין אינון קמאי. קם ואחזר להו בתשובה שלימתא, וקבילו עלייהו דלא יתבטלון מאורייתא לעלם, ואחליפו שמא דקרתא וקארון לה מאתא מחסיא. 25. בראשית ג, כג.

דחיקא, אבל אפרישו מנכון ארבעין בני נשא מאינון דזכאין יתיר עשרה עשרה לארבעה חולקין ואנא עמכון, עשרה לזווייתא דמאתא ועשרה לזווייתא דמאתא וכן לארבע זווייתא דמאתא, ואמרו ברעות נפשכון עניינא דקטרת בוסמין דקוב"ה יחב למשה ועניינא דקרבנא עמיה, עבדו כן תלת זמנין ואעברו בכל מאתא לארבע זווייתא והוו אמרין כן כו' ואתבטל מנייהו, שמעו ההוא קלא דאמר

אך צריך להבין, איך היה מתחלה כוונתו יתברך כשלא ידע האדם מוטב ורע כלל, מאחר שיש מציאות הרע בעולם, אם כן איך יתבררו הבירורים, שזה צריך להיות על ידי האדם. אך הענין כי אז היה באופן אחר ממש, שלא בדרך מלחמה. אלא על דרך מה שכתוב ויניחחו בגן עדן לעבדה, זה רמ"ח מצות עשה, להמשיך אור אין סוף בגן עדן. ועל ידי ריבוי התגלות האור, ממילא יתעלו נצוצי קדושה שנפלו ונתערבו ברע, ויהיו נכללים בתוך האורות עליונים שימשיך האדם. כנר בפני האבוקה, שאם האבוקה קטנה - אזי נר הסמוך לה יוכלל בה, ואם ירחיקוהו מעט לא יתכלל בה, מפני שהאבוקה ^א קטנה אבל אם תהיה האבוקה גדולה - אזי אף על פי שיהיה הנר רחוק יהיה מתכלל בה. ועל דרך שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים. שהרי אמרו רז"ל

לְעֵבְדָּהּ - זה רמ"ח מצות עשה²⁷, להמשיך אור אין סוף בגן עדן. ועל ידי ריבוי התגלות האור, ממילא יתעלו נצוצי קדושה שנפלו ונתערבו ברע, ויהיו נכללים בתוך האורות עליונים שימשיך האדם.

כנר בפני האבוקה, שאם האבוקה קטנה - אזי נר הסמוך לה יוכלל בה, ואם ירחיקוהו מעט לא יתכלל בה, מפני שהאבוקה קטנה; אבל אם תהיה האבוקה גדולה - אזי אף על פי שיהיה הנר רחוק יהיה מתכלל בה.

אלמלא חטא עץ הדעת היה נפעל בירור הרע שבעולם לא בדרך 'מלחמה' והתעסקות עם הרע (כמו עבודת האדם לאחר החטא, שאזי הוא יורד למקום הקליפות ועמל ללחום עם הרע ולהתגבר עליו בכדי להעלות ממנו את ניצוצות הקדושה שנפלו ונתערבו בו) אלא באופן אחר, הנקרא בכ"מ 'דרך שלום' ו'מנוחה'.

והיינו, שהאדם היה נמצא בגן עדן, שהוא מקום קדוש שאין בו כל רע, ועבודתו היא לקיים מצוות, וכמו שאמרו בזוהר על הכתוב "ויניחחו

שם בחרישה וזריעה כדי לברר את הטוב מן הרע.

בפרק זה יבאר, כיצד היה נשלם ענין הבירורים לולא החטא, שאז הרי היה נשאר האדם בגן עדן:]

אך צריך להבין איך היה מתחלה כוונתו יתברך כשלא ידע האדם מוטב ורע כלל, מאחר שיש מציאות הרע בעולם, אם כן איך יתבררו הבירורים, שזה צריך להיות על ידי האדם.

יש להבין איך היה נפעל בירור הרע שבעולם לולא חטא עץ הדעת, כשהיה האדם בגן עדן.

דהנה, אף שלפני החטא לא היה תערובת בין הטוב לרע, מכל מקום היתה קיימת מציאות של רע בעולם. וצריך ביאור איך היו הניצוצות מתבררים מן הרע במצב זה, כאשר האדם נמצא בגן עדן שכולו קדושה, ואינו מתעסק כלל עם הקליפות והרע שב'אדמה אשר לוקח משם'.

אך הענין: כי אז היה באופן אחר ממש, שלא בדרך מלחמה.

אלא על דרך מה שכתוב ²⁶ "ויניחחו בגן עדן

27. זוהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב.

26. בראשית ב, טו.

לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, דהיינו להעלות נצוצות. ומה היה נעשה אם לא חטאו ולא היו גולים. אלא על כרחך צריך לומר שאז היו נכללים הנצוצות ממילא כנר בפני האבוקה. כמו נעמה העמונית, וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה, וכמו שכתוב במלכת שבא כו'. והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה על דרך משל, על כן ממילא מתכללים בה הנצוצות.

בקדושה על ידי עבודת ישראל שנמצאים באתן הארצות.

והנה על פי זה צריך ביאור איך היתה נפעל בירור זה של הניצוצות שבחוץ לארץ אילו ישראל לא היו גורמים בחטאיהם לגלות והיו נשארים בארץ ישראל (ע"ד השאלה על בירור הרע חוץ לגן עדן אילו לא היה האדם חוטא והיה נשאר בגן עדן).

אלא על כרחך צריך לומר שאז היו נכללים הנצוצות ממילא כנר בפני האבוקה. כמו נעמה העמונית²⁹, וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה, וכמו שכתוב במלכת שבא כו'.³⁰ והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה על דרך משל, על כן ממילא מתכללים בה הנצוצות.

על פי המבואר לעיל בענין עבודת האדם בגן עדן, יובן איך היו נבררים הניצוצות שבחוץ לארץ אם לא היו ישראל גולים מארץ ישראל, שהוא מבלי להתעסק עם הרע ולרדת למקומו, אלא על ידי גילוי האור הגדול שהיה בבית המקדש היו הניצוצות נמשכים ממילא להכלל באור הקדושה, כמו שניצוצות של אש נמשכים מרחוק להיכלל באבוקה הגדולה.

בגן עדן לעבדה" שקאי על קיום רמ"ח מצוות עשה. ועל ידי עבודתו בקיום המצוות, אזי המצוות ממשיכות שם בגן עדן ריבוי אור אלקי, ועל ידי גילוי האור הזה בגן עדן, הנה גם הניצוצות הקדושים שנפלו לקליפות, אף שהם רחוקים מאד מגן עדן מכל מקום מחמת עוצם האור אזי גם הניצוצות שנתרחקו מאד 'נשאבים' ונמשכים להיכלל באור זה שבגן עדן.

ועל דרך שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים. דרך זו של 'מנוחה', שהאדם העובד נשאר במקומו ופועל את הבירור מבלי לרדת אל מקום הקליפות והרע ולהילחם עמם, היא היתה דרך הבירור בזמן שבית המקדש היה קיים.

שהרי אמרו רז"ל²⁸ "לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", דהיינו להעלות נצוצות. ומה היה נעשה אם לא חטאו ולא היו גולים.

חז"ל אומרים שמטרת ירידת ישראל לגלות היא בכדי "שיתוספו עליהם גרים". ומבואר בחסידות שאין הכוונה רק לגרים מאומות העולם שמצטרפים לעם ישראל, אלא קאי על ניצוצות הקדושה שבארץ העמים, שעולים ונכללים

²⁸ פסחים פז, ב.

²⁹ ראה יבמות סג, א: אמר רבי אלעזר מאי דכתיב ונברכו בך כל משפחות האדמה, אמר ליה הקב"ה לאברהם שתי בריכות טובות יש לי להבריך בך, רות המואביה ונעמה העמונית (ובפירש"י: נעמה אמו של רחבעם, ויצא ממנה חזקיה ואסא ויהושפט וישעיהו הנביא).

³⁰ מלכים א י, א: ומלכת שבא שומעת את שמע שלמה לשם ה' גו' ותבא ירושלמה גו' ותאמר אל המלך אמת היה הדבר אשר שמעתי בארצי על דבריך ועל חכמתך, ולא האמנתי לדברים עד אשר באתי ותראינה עיני, והנה לא הגד לי החצי, הוספת חכמה וטוב אל השמועה אשר שמעתי גו'.

ואם היה נמשך בית המקדש כן יותר היו כולם מתבררים על דרך זה, וכמו שכתוב לעתיד לבוא^ה אז אהפך אל עמים שפה ברורה כו' והלכו גוים לאורך כו'. וכך היה ענין האדם כשלא היה חוטא, שהיה כולו קדוש, כי גם גופו נלקח ממקום המזבח, וממנו נעשו רמ"ח אבריו כלול בשמן כו', והיה עומד בגן עדן, ושם היה מוסיף אורות, וממילא היו הקליפות כלים על ידי שהיו הנצוצי קדושה כלים מהם, אבל הדבר היה שלא על ידי מלחמה כו'. מה שאין כן אחר שחטא, אזי צריך להיות הברורים על ידי עבודה ומלחמה, שעת צלותא שעת קרבא, כנ"ל, וצריך לירד אל מקום הקליפות ושם יבררם, וזהו את האדמה אשר לקח משם.

'מתוספים עליהם גרים' שהם ניצוצות הקדושה שבארץ העמים.

ולעתיד לבא בימות המשיח יהיה אופן הברור כנ"ל, שהניצוצות שבאומות העולם יעלו מעצמם ויתבררו מחמת אור הקדושה שיאיר בבית המקדש, אף שישראל כבר לא יהיו אז במקום האומות לאחר קיבוץ הגלויות.

וכך היה ענין האדם כשלא היה חוטא, שהיה כולו קדוש, כי גם גופו נלקח ממקום המזבח³², וממנו נעשו רמ"ח אבריו כלול בשמן כו', והיה עומד בגן עדן, ושם היה מוסיף אורות, וממילא היו הקליפות פְּלִים על ידי שהיו הנצוצי קדושה פְּלִים מהם, אבל הדבר היה שלא על ידי מלחמה כו'.

מה שאין כן אחר שחטא, אזי צריך להיות הברורים על ידי עבודה ומלחמה, שעת צלותא שעת קרבא, כנ"ל, וצריך לירד אל מקום הקליפות ושם יבררם, וזהו את האדמה אשר לקח משם.

וזהו גם מה שמסופר בכתוב שמכל האומות הגיעו לראות את שלמה המלך כששמעו על חכמתו הגדולה. והענין בזה הוא שמחמת האור האלקי שהיה אז בבית המקדש נמשכו ניצוצות הקדושה מעצמם בדרך ממילא להיכלל בקדושה ששרתה בירושלים, מבלי ששלמה התעסק להעלותם ממקומם.

ואם היה נמשך בית המקדש כן יותר - היו כולם מתבררים על דרך זה, וכמו שכתוב לעתיד לבוא^ה "אז אהפך אל עמים שפה ברורה כו'" ו"הלכו גוים לאורך כו"³¹.

וכך, אם היה נמשך בית המקדש זמן רב יותר היו נכללים כל אורות הקדושה מעצמם להיכלל באבוקה שבבית המקדש, ולא היה צורך שישראל יגלו לחוץ לארץ להתעסק עם הקליפות ולהילחם עמם בכדי להעלות את הנצוצות שבהם.

אלא שמפני חטאינו נחרב בית המקדש לפני שנתבררו כל הניצוצות ע"י האור הגדול שבבית המקדש, והוצרך להיות אופן הברור על שישראל ירדו לחוץ לארץ וילחמו עם הרע, שעל ידי

הנהגות צמח צדק

ה. צפניה ג, [ט].

ובזה יובן גם מה שהנחש ידע מזה. כי הנה, אדם הראשון עצמו שהיה כולו קדוש, למעלה מעין הרעת טוב ורע, לא ידע ממצואות הרע כלל כנ"ל. אבל הנחש שהוא עצמו נלקח מבחינת עין הרעת טוב ורע, וידע מזה. וידע שמה שצוה לאדם שלא יאכל ממנו היה בכדי שלא יהיה לו ידיעה ברע כלל, שלא יצטרך לכנוס עמו במלחמה כלל. וחרה לו מאד על שכל כך נשמרים ממנו, אף שלא לידע ממנו שלא יכשל בו. והשיא עצות בנפשו שמוטב לו

שלפי האמת כן הוא. ואם אדם לא הכיר בזה, מאין היה בנחש בינה יתירה להבין דבר מתוך דבר יותר מהאדם עצמו. אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם. וכל זה פלאי".

ועל פי מה שנתבאר עד כאן יובן היטב גם ענין זה:]

ובזה יובן גם מה שהנחש ידע מזה.

כי הנה, אדם הראשון עצמו שהיה כולו קדוש, למעלה מעין הרעת טוב ורע, לא ידע ממצואות הרע כלל כנ"ל. אבל הנחש שהוא עצמו נלקח מבחינת עין הרעת טוב ורע, וידע מזה. וידע שמה שצוה לאדם שלא יאכל ממנו היה בכדי שלא יהיה לו ידיעה ברע כלל, שלא יצטרך לכנוס עמו במלחמה כלל.

כפי שנתבאר לעיל, הנה האדם לפני החטא היה כולו קדוש ולא היה בו רע כלל, ולא ידע כלל מקיומה של מציאות הרע. ובגלל מעלתו זו שהיה מושלל כל כך מן הרע, לא הבין שטעם הציוי שלא לאכול מן העץ הוא בכדי להתרחק מהרע ולא לדעת ממנו, שהרי כלל לא ידע ממצואות הרע.

אך הנחש, שהוא עצמו שרשו מ"עץ הדעת" המעורב טוב ורע, הנה דוקא בגלל פחיתותו הבין את טעם הציוי שהוא בכדי להתרחק לגמרי מן הרע שלא ידע האדם מקיומו כלל.

וחרה לו מאד על שכל כך נשמרים ממנו, אף שלא לידע ממנו שלא יכשל בו.

כשם שלולא החורבן היו הניצוצות שבחוץ לארץ מתבררים מאליהם, כך לולא החטא, הנה האדם עצמו - בוודאי לא היה נצרך לבירור, כי גופו היה קדוש ומזוכך בתכלית ונברא מן העפר של מקום המזבח, וגם ניצוצות הקדושה שבעולם התחתון היו עולים מעצמם להיכלל בקדושה מחמת האור העליון שהיה האדם ממשיך על ידי מעשה המצוות בגן עדן. ואזי כאשר הניצוצות שבעולם היו עולים מן הרע להיכלל בקדושת שבגן עדן - לא היה קיום לרע כלל, כי כל קיומו הוא על ידי ניצוצות הקדושה שמעורבים בו, וכאשר הניצוצות עולים מן הרע אין לרע קיום עוד.

משא"כ לאחר החטא, כאשר מעורב באדם טוב ורע, אין בכוחו לברר את הרע בדרך 'מנוחה' על ידי המשכת אור, אלא עליו לרדת למקום הרע "אל האדמה אשר לוקח משם" להיאבק עם הרע ולבררו.

וזהו שנאמר על זמן התפילה 'שעת צלותא שעת קרבא', כי עבודת התפילה כפי שהיא אחר החטא היא בדרך מלחמה והתעסקות עם הרע, להתאמץ להתגבר עליו ולהוציא ממנו את הטוב המעורב בו.

פרק ה

ערמת הנחש

[בפרק א הקשה רבינו "מאין ידע הנחש מזה אשר "ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם",

שיכנס האדם בזה ויהיה מלחמה ואז פעמים שיגבור גם הוא וכמו שכתוב: עת אשר שלט האדם באדם כו' משלא ידע האדם מזה כלל, ואז יהיה הטוב המעורב בו נכלל באדם הראשון כנר בפני האבוקה, והוא ימות ויפסד לגמרי. ובא בערמונית לחוה, וכמו שאמרו: בא ס"מ ורכב על הנחש כו', ואמר כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו וגו' והייתם כאלקים יודעי טוב ורע. וכן הוא על פי האמת, ולא אמר שקר, כנ"ל. רק שבערמה דיבר זה. כי הוא אמר והייתם כאלקים למעליותא, אבל באמת זהו חסרון, אף שיחיה יודע טוב ורע כאלקים, הנה למעלה אין זה פוגם כלל, אף שיודע טוב ורע מכל מקום הרע נבדל, לפי שלמעלה הוא בחי מקיף, משא"כ אם האדם שהוא מבחי' פנימי יהיה יודע מטוב ורע, לו יהיה הדבר מוזיק, כנ"ל.

הרע יגבר ג"כ על הטוב, וכמו שהוא בדורות של רשעים כמו שנתבאר לעיל.

מה שאין כן לולא החטא, שבירור הרע הוא שלא על ידי מלחמה כלל, אזי אין לרע כל קיום, והוא מתבטל לגמרי ממציותו כאשר ניצוצות הקדושה שבו עולים להיכלל ב'אבוקה' שבגן עדן.

ובא בערמונית לחוה, וכמו שאמרו: בא ס"מ ורכב על הנחש כו', ואמר: כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו וגו' והייתם כאלקים יודעי טוב ורע. וכן הוא על פי האמת, ולא אמר שקר, כנ"ל. רק שבערמה דיבר זה.

כי הוא אמר: "והייתם כאלקים" למעליותא, אבל באמת זהו חסרון, אף שיחיה יודע טוב ורע כאלקים, הנה למעלה אין זה פוגם כלל, אף שיודע טוב ורע מכל מקום הרע נבדל, לפי שלמעלה הוא בחי' מקיף, משא"כ אם האדם שהוא מבחי' פנימי יהיה יודע מטוב ורע, לו יהיה הדבר מוזיק, כנ"ל.

בתחילת פרשת הסתת הנחש נאמר "והנחש היה ערום גו'", היינו שהסתתו את חוה היתה

כאשר הנחש הבין שטעם הציוי הוא בכדי להתרחק מן הרע עד קצה האחרון, עד שאפילו לא ידעו ממציותו וקיומו, ולא יצטרכו כלל להכנס עמו במלחמה, אזי חרה הדבר מאד לנחש, ונתעורר בשנאה עזה לאדם המתרחק ממנו. כי "כאשר ירחיקו את הרע כל כך שלא יהיה לו צד קירוב כלל וכלל אל הטוב, בזה יחרה לו ביותר, כמו על דרך משל כאשר ירחיקו ויגרשו את השונא תגבר שנאתו יותר" (ת"ח).

ולכן נתעורר הנחש להסית את האדם לאכול מן העץ, כי לא יכל לסבול את הריחוק העצום מן הרע שעל ידי המניעה מאכילת עץ הדעת.

והשיא עצות בנפשו שמוטב לו שיכנס האדם בזה ויהיה מלחמה ואז פעמים שיגבור גם הוא וכמו שכתוב: "עת אשר שלט האדם באדם כו'" - משלא ידע האדם מזה כלל, ואז יהיה הטוב המעורב בו נכלל באדם הראשון כנר בפני האבוקה, והוא ימות ויפסד לגמרי.

הנחש הסית אם האדם לאכול מן העץ, כי כאשר האדם יאכל מן העץ אזי יתערב בו רע, ואף שהאדם נלחם עם הרע אבל עכ"פ לפעמים

הנחות צמח צדק

1. בקרפי דרבי אליעזר פרק יג. 2. קהלת ח, [ט].

ע"י שבא בערמה. ויש להבין מה היא הערמה, הרי דבריו "והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע" הם אמת, וכפי שאכן אירע לאחר שאכלו מן העץ שנפקחו עיניהם וידעו טוב ורע, "ואם כן למה נקרא ערמומית, מאחר שאמת אמר ולא שקר, וכל ערמומית הוא דבר שקר וכזב כידוע" (תו"ח). אמנם, על פי כל הנ"ל מובן שלאמיתו של דבר הנה דברי הנחש היו בערמה. שהוא אמר "והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע", היינו שידיעת

טוב ורע היא מעלה גדולה שישנה באלוקים שהם המלאכים. אך באמת הידיעה של האדם בטוב ורע היא גירעון גדול ולא מעלה, כי ידיעתו אינה באופן שהוא 'מקיף' ומובדל מהרע הידוע לו, כמו ידיעת המלאכים במציאות הרע, אלא ידיעת האדם היא באופן שהענין הידוע חודר בקרבו ומורגש בו, ואזי על ידי הידיעה מתערב בו מציאות של רע, והוא נצרך למלחמה עצומה בכדי להתגבר על הרע שנתערב בו ולבררו.

פטרוננו השבוע

לזכות ידידינו הנכבד

הרה"ח ר' אברהם בן שרה אסתר שיחי

וזוגתו מרת הניה בת רבקה תחי

הולצברג

וכל יוצ"ח שיחי

לזכות

השליח הרה"ח ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת

שטערנא שרה שיחי מינץ

ולזכות הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון,

צמח, משה, וחי' מושקא שיחי מינץ

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה,

ושירו מזה הוריים אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אליהו ציון בן הרה"ח ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות מרת סופי' בת גרז שתבלחט"א

ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל,

ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחי

נדבת אוריאל בן סופי' וזוגתו מרת חנה טייבע

בת חי' לאה ומשפחתם שיחי

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחי

גורביץ

לזכות כל משפחתו

שיחיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל

לזכות

ידידינו הנכבד הרה"ח ר' ישעי' זושא

וזו' מרת אסתר שיחי ווילהעלם

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל

בטוב הנראה והנגלה

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ח ר' בנימין זאב בן הרה"ח

הרה"ח ר' אברהם שיבלחט"א סילווער

נתנדב ע"י ולזכות הוריו הרה"ח הרה"ח

אברהם וזוג' שיחי סילווער

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

פטרונני השבוע

לזכות

הולדת הבת ליבא מיכלא תחי' למז"ט

נתנדב ע"י הוריה הרה"ח זלמן שיח'

וזג' מרת דישא פריידא תחי' זרחי

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

לזכות

הרה"ח ר' חיים דוד קאגאן שי'

שיחיה לו כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה

נדנדב ע"י הרה"ח ברוך יוסף סילווערשטיין שיח'

לזכות

שרה מאטיל בת גיטל ביילא רחל שיחיו

נתנדב ע"י הוריה הרה"ח דוד מנחם מענדל בן חנה שיח'

וזג' מרת גיטל ביילא רחל בת חנה תחי' קיעוומאן

שיחיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל

לזכות

הולדת הבת גוטא תחי' למז"ט

נתנדב ע"י הוריה הרה"ח מנחם מענדל שיח'

וזג' מרת רחל איטא תחי' טעלעשעווסקי

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

לזכות

נשמת

יוסף בן חיים ע"ה

וביילע בת שבתי ע"ה

לזכות

הולדת הבן חיים שמעון זאב שיחיו למז"ט

נתנדב ע"י הוריו הרה"ח לוי גימפל שיח'

וזג' מרת דבורה מרים תחי' גרינוולד

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה וזוגתו
מרת שיינא מלכה בת רחל
ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי'
מושקא בת שיינא מלכה
...

Refuah Sheleima to
Daniel Reuvein ben Dina
Donated Anonymously

לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון
וכל משפחתו
...
הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו לזכות
מרת חי' מושקא גורביץ
וכל משפחתם

לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו
שיחיו ניומאן וכל משפחתם
...
לזכות משפחת אהרן
שיתברכו בכטו"ס
...
לזכות משפחת באביטש
שיתברכו בכטו"ס

לזכות הת' מנחם מענדל בן שיינא באשא
...
לזכות הרה"ת ר' אביגדור סימאנדס וכל משפחתו
...
לזכות הרה"ח מנחם נחום וזוגתו מרת אסתר שי' שטרנברג
...
לזכות ולרפ"ש עבור חי' אלה שתחי' בת ריסא
ולזכות עמנואל בן חי' סאשה
...
לזכות ולרפ"ש ליוסף יצחק בן איריס ודורי בן אורה
...
לזכות אשר בן רינה לזיווג משורש נשמתו
ולגאולה שלימה של עם ישראל בקרוב ממש
...
לזכות ולרפ"ש לשאול אליהו שיחי' בן חנה רבקה שתחי'
...
לזכות מרת חנה מינא בת שושנה אביבה
...
לע"נ הר"ר כתר יאאל שלום בן הר"ר חיים יצחק ע"ה
...
לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי' בן מאלע, ומשפחתו
...
לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים ולע"נ רבקה בת יחזקאל
...
לזכות יהודית ולזכות אחיותיה חי' מושקא, זעלדא, ואחיה
שרגא פייוויש, מנחם מענדל
נדבת הור"י מרדכי אברהם ישעיהו זוג' מרת אסתר שפרה טלזנר
...
לזכות הרב ומשפיע שמואל לו, שימשיך בעבודתו הקודש,
מאת תלמידיו שאול גנוגלי
...
לזכות אייזק גרשון בן שיינא באשא, מנחם מענדל, לוי,
יוסף, חי' מושקא, שלום דובער, אברהם זאב, יהושע ועליג
...
לזכות ר' לוי יצחק הלוי וזוגתו מרת חנה קורניסקי
וכל יוצאי חלציהם ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן אוסטרליה
...
לע"נ ראובן אברהם בן אלתר שלמה זלמן
...
לע"נ ר' ראובן בן ר' יוסף רובינשטיין ע"ה
נדבת חתנו ר' מיכל קארצאג
...
לזכות התמים מיכאל זהבי

לזכות כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו
ולזכות הרבנית הצדקנית חי' מושקא
...
לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד ומרת רחל לאה שיברג
...
לזכות הב' התמים ישראל ראובן בן נחמה דינה שי'
להצלחה בלימוד התורה ובדרכי החסידות
...
לע"נ בתיא בת שלמה הלוי ע"ה
...
לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה לאה ובניהם חי' מושקא, מנחם
מענדל, ובתיא מינא געלב
...
לזכות התמים אליה סילפין
...
לזכות הרה"ת ר' אברהם אברמסון וכל משפחתו
...
לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי' בן מאלע, ומשפחתו
...
לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר אברמסון וכל משפחתו
...
לע"נ הרה"ת אברהם ישעי' בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס
...
לזכות בת שבע שתחי'
בת הרה"ת יוחנן מרזוב וכל משפחתו
...
לזכות דינה בת שבע בת מאירה אסתר
...
לזכות הרה"ת ר' יהושע בירקאוויץ וכל משפחתו
...
לע"נ רבקה אלטא בת חנה לאה ע"ה
...
לע"נ הילדה היקרה עדאל שיינא ע"ה
בת הרה"ת מרדכי אליה ילחט"א האנאווער
...
לזכות הרה"ת ר' חיים משה וזוגתו מנוחה רחל
ובניהם מנחם מענדל ופעסיא
...
לע"נ הרה"ח הרה"ת ר' שמואל אייזק הלוי ע"ה פאפאק
...
לזכות פערל רייזל בת אהובה ברכה
נדפס על ידי ולזכות משפחתו
...
לזכות אסתר בת רחל

שיעורים חדשים
בכל שבועמבחר של
עשרות מגידי שיעורמסודר
להפליא

טעמו וראו כי טוב ה'!

נשמתך משתוקק לשיעורים בחסידות

הכל רק בלחיצת כפתור!

www.otzerhachassidus.com

יש גם אפשרות 'להוריד' כל השיעורים ל-mp3 player וכדומה

שיעורים בחסידות לכל אחד בכל מקום

אפשרות
להכניס השיעורים
ל-MP3/USB הפרטי שלך

לפרטים
או להשיג השיעורים, צלצלו:

347.762.6054

ומלאה הארץ ידעה את ה'

מכון
לעבדך באמת

טעל: 718.650.6295

אימייל: admin@otzerhachassidus.com

אתר: www.otzerhachassidus.com

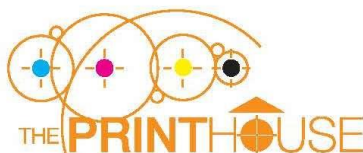

**ניתן להשיג הקונטרסים בחינם מידי שבוע בשבוע
במוקדים בכל שכונות החרדיות ברחבי ניו יארק**

**לפרטים נא להתקשר בטלפון 718-650-6295
או באימייל info@otzerhachassidus.com**

**כמו"כ אפשר לקבלו באימייל
או להורידם מאתר אוצר החסידות
www.otzerhachassidus.com**

נדפס באדיבות

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237

t 718.628.6700 f 718.628.6900 e jobs@tphny.com w tphny.com